

Marta Soniewicka

Koncepcja prawa na gruncie filozofii Fryderyka Nietzschego

Rozprawa doktorska przedstawia problem prawa, zarówno moralnego, jak i pozytywnego, oraz powinności z perspektywy filozofii Nietzschego. Praca składa się z dwóch części, z której pierwsza dotyczy epistemologicznych i ontologicznych założeń, na których rozważania o filozofii prawa są oparte; druga zaś stanowi rozwinięcie myśli filozoficznej Nietzschego o problematykę normatywności.

Pierwsza część rozprawy pt. „Ontologia i epistemologia prawa” składa się z trzech rozdziałów, w których przedstawione zostały założenia ontologiczne i epistemologiczne filozofii Nietzschego oraz genealogia prawa, zgodna z przyjętymi przez filozofa przesłankami. Punktem wyjścia rozważań jest rozdział poświęcony problematyce „śmierci Boga”, która jest kluczem do zrozumienia filozofii Nietzschego. Następuje w niej przewartościowanie tradycyjnej metafizyki, którą filozof utożsamia z platońsko-chrześcijańskim podejściem. Odrzucając Boga jako gwaranta moralno-metafizycznej struktury świata, należy, jego zdaniem, odrzucić także samą tę strukturę, będącą dziedzictwem Boga. Wiąże się to ze zniesieniem dualizmu świata pozornego i prawdziwego, na którym opierała się metafizyka od czasów Platona. Kolejny rozdział, poświęcony został zagadnieniom epistemologicznym w filozofii Nietzschego. Wyciągając wszystkie konsekwencje z odrzucenia klasycznej metafizyki, należy, zdaniem filozofa, odrzucić także pojęcie prawdy metafizycznej (prawdy samej w sobie). Propozycja Nietzschego sprowadza się do przyjęcia innego rozumienia prawdy – jako użytecznej iluzji bądź metafory. Rozważania ontologiczno-epistemologiczne (odrzućenie założenia o istnieniu „rzeczy samych w sobie” oraz założenia, że prawda stanowi kryterium poznania i wiedzy) prowadzą niemieckiego filozofa do przyjęcia tzw. perspektywizmu. Zgodnie z tym stanowiskiem, nie istnieją ani idee, ani fakty, a jedynie interpretacje rzeczywistości, w której żyjemy. Interpretacja ma charakter normatywny – nadaje sens byciu. Nietzsche postuluje nowy rodzaj wykładni wszystkiego, co istnieje, z perspektywy woli mocy. Proponuje swoistą hermeneutykę woli mocy, która opiera się na dwóch metodach: genealogicznej i filologicznej. W ostatnim rozdziale tej części pracy, zostaje

pokazane, jak można zastosować proponowaną przez Nietzschego wykładnię woli mocy do badania genealogii prawa – przykładem jest tutaj fundamentalne dla prawa zagadnienie sprawiedliwości. Konkluzją tej części pracy jest odrzucenie w filozofii Nietzschego klasycznej metafizyki (istnienia prawa samego w sobie) oraz epistemologicznego kryterium prawdy obiektywnej i przyjęcie perspektywizmu. Filozof opowiada się za naturalistyczno-hermeneutyczną wizją prawa i moralności jako efektu konwencji, praktyki oraz interpretacji, co można określić mianem realizmu psychologicznego; ich wykładnią zaś jest perspektywa przejawów mocy w strukturach społecznych.

Po przedstawieniu zagadnień krytycznych w filozofii Nietzschego, w drugiej części pracy omówiony zostaje jego program pozytywny, który nie dotyczy już zagadnienia samego prawa czy moralności, ale głębszego problemu normatywności – czyli źródła mocy, dzięki której prawo kształtuje zachowania i postawy ludzkie. Druga część składa się z trzech rozdziałów, z czego w pierwszym przedstawiona zostaje genealogiczna analiza kluczowych pojęć normatywnych (wolności, powinności, odpowiedzialności) oraz zaprezentowane zostaje ujęcie powinności, a także koncepcja podmiotu i działania z perspektywy woli mocy. W kolejnym rozdziale rozwinięta zostaje myśl Nietzschego o indywidualnej powinności witalnej, która sprowadza się do stawania się sobą, afirmacji siebie i tworzenia sobie swojego prawa. W rozdziale tym omówione zostają kluczowe dla tej idei pojęcia, takie jak: cnota darząca, przewyciężanie człowieka i nadczyłowiek. Ostatni rozdział pracy ukazuje najbardziej tajemniczą i zarazem najważniejszą myśl Nietzschego o wiecznym powrocie tego samego. Przyjęcie tej idei prowadzi do samounicestwienia się powinności w woli powtórzenia i pełnej afirmacji losu (*amor fati*). W rozdziale tym, zaprezentowane są cztery, wzajemnie powiązane, interpretacje wiecznego powrotu: kosmologiczna, egzystencjalno-etyczna, metafizyczna, osobista (mistyczna). Konkluzją tych rozważań jest teza, że przyjęcie Nietzscheańskiej filozofii człowieka i czasu, prowadzi do niedającej usunąć się aporii pomiędzy metafizyką wiecznego powrotu tego samego a indywidualną powinnością witalną, połączoną z najwyższą odpowiedzialnością, która sprowadza się do twórczej postawy względem życia.

Promotor

Marta Soniewicka

The Conception of Law on the Grounds of Friedrich Nietzsche's Philosophy

The dissertation entitled "The Conception of Law on the Grounds of Friedrich Nietzsche's Philosophy" addresses the problem of law, both moral and positive, and normativity from the perspective of Friedrich Nietzsche's philosophy. It consists of two parts. The first part addresses the epistemological and ontological assumptions on which the idea of law and normativity is grounded. The second part elucidates the thought of Friedrich Nietzsche with regards to the problem of normativity.

The first part entitled "Ontology and epistemology of law" consists of three chapters which provide the analysis of the ontological and the epistemological assumptions of Nietzschean philosophy, as well as the genealogy of law based on these assumptions. The point of departure for these considerations is the problem of the "death of God" which is significant to understand the philosophy of Nietzsche who challenges the traditional metaphysics identified with the Platonic-Christian approach. Rejecting God as the absolute guarantee for the moral-metaphysical structure of the world, one has to, according to Nietzsche, reject the structure itself. It results in the refutation of the post-Platonic dualistic approach to the world divided into the apparent one and the true one. The following chapter is devoted to the epistemological questions in Nietzsche's philosophy. The rejection of the classical metaphysics results in rejecting the idea of metaphysical truth (the truth in itself) as well. Nietzsche argues for another understanding of the notion "truth" which is the useful illusion or an army of metaphors for him. The ontological and epistemological considerations lead the philosopher to the so-called perspectivism. According to this approach, neither ideas, nor facts exist, but only the interpretations of our world in which we live. Interpretation has a normative character – it gives meaning to the existence. Nietzsche claims for a new kind of interpretation of everything that exists from the perspective of the will to power. He introduces the hermeneutics of will to power, which is based on the two methods: genealogical one and philological one. In the last chapter of this part, it is presented how one can use Nietzschean interpretation of the will to power to the understanding of the genealogy of law. The genealogical analysis of the idea of justice provides an illustration for these considerations.

The main thesis of this part is that Nietzsche rejects the classical metaphysics (the idea of the existence of law in itself) and the epistemological criterion of the objective truth; he assumes, on the other hand, the so-called perspectivism. It results with the naturalistic- hermeneutic idea of law and morality understood as the effect of social conventions, practice and interpretation (psychological realism); the interpretation is made from the view, which is concerned with the expressions of power in social structures.

After the presentation of the critical part of Nietzsche's philosophy, in the second part the positive program of his philosophy is presented. It does not address the idea of law or morality, but rather the deeper problem of their normative source. The second part consists of three chapters. The first chapter provides a genealogical analysis of the key normative concepts (obligation, duty, responsibility, freedom). In this chapter the concept of the agent and agency, as well as normativity, are presented from the perspective of the will to power. The next chapter discussed the idea of individual and vital normativity claimed by Nietzsche. This idea requires becoming itself, affirming one's own life and creating one's own law. In this chapter, there are explained such notions as: the radiant virtue, the idea of overcoming man, the idea of overman. The last chapter of the dissertation addresses the most mysterious and the most significant thought of Nietzsche, which is the idea of the eternal recurrence of the same. This idea brings about the self-refutation of the normativity in the will of return and in the full affirmation of the fate (*amor fati*). In this chapter there are four interpretations of the idea of eternal recurrence presented: the cosmological one, the existential-ethical one, the metaphysical one, the individual (mystic) one. The conclusion of these considerations is the thesis that Nietzschean philosophy of man and of time leads to the contradiction between his metaphysic of eternal return and his claim of individual, vital normativity, which is followed by the highest responsibility and the creative attitude toward life.

Andrzej G. M. Hofmann